

Edebiyat, Dil ve Eğitim Araştırmalarında Yeni Perspektifler

Editörler:

Prof. Dr. Ömer SOLAK

Erkam KÜÇÜK

yaz
yayınları

Edebiyat, Dil ve Eğitim Araştırmalarında Yeni Perspektifler

Editör

Prof. Dr. Ömer SOLAK

Erkam KÜÇÜK

yaz
yayınları
2026

Edebiyat, Dil ve Eğitim Araştırmalarında Yeni Perspektifler

Editör: Prof. Dr. Ömer SOLAK

ORCID: 0000-0001-5816-4241

Editör: Erkam KÜÇÜK

ORCID: 0009-0005-1323-103X

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-8926-44-6

Ağustos 2026 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3 İncehisar/ AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

Önsöz

Bilimsel araştırmalar, farklı disiplinlerin bilgi birikimini ortak bir zeminde buluşturduğu ölçüde gelişmekte ve yeni ufuklar kazanmaktadır. Sosyal ve beşerî bilimler ise insanı, toplumu ve kültürü çok yönlü bir bakış açısıyl a ele alan dinamik yapısı sayesinde bu gelişimin en önemli alanlarından birini oluşturmaktadır. Elinizdeki eser, farklı üniversitelerde görev yapan araştırmacıların özėün çalışmalarını bir araya getirerek disiplinler arası akademik etkileşime katkı sunmak amacıyla hazırlanmıştır.

Kitapta yer alan bölümler; dil, edebiyat, tiyatro, folklor, halk kültürü, tarih, basın tarihi, din bilimleri, tasavvuf, eğitim bilimleri, Türkçe eğitimi, yabancılara Türkçe öğretilimi, iletişim ve tasarım gibi sosyal ve beşerî bilimlerin farklı çalışma alanlarını kapsamaktadır. Bunun yanında yapay zekâ uygulamalarının divan şiiri çalışmalarında kullanılması gibi güncel ve yenilikçi yaklaşımlara da yer verilerek klasik araştırma konuları ile çağdaş bilimsel yöntemler aynı akademik çatı altında buluşturulmuştur. Bu çeşitlilik, yalnızca disiplinler arası etkileşimi güçlendirmekle kalmayıp farklı bakış açıları ve yeni araştırma perspektiflerinin gelişmesine de katkı sağlamaktadır.

Eserde yer alan çalışmalar; metin incelemeleri, kuramsal değerlendirmeler, kültürel analizler, eğitim araştırmaları ve uygulamaya yönelik incelemeler aracılığıyla kendi alanlarına özėün katkılar sunmaktadır. Kitabın; akademisyenler, araştırmacılar, lisansüstü öğrencileri ve sosyal bilimlere ilgi duyan okuyucular için önemli bir başvuru kaynağı olacağına, alandaki yeni araştırmalara katkı sağlayarak bilimsel üretimi teşvik edeceğine inanıyoruz.

Bu eserin ortaya çıkmasında emeği geçen tüm bölüm yazarlarına bilimsel katkıları için teşekkür eder; titiz değerlendirmeleriyle sürece katkı sağlayan hakemlere, yayın kuruluna ve yayın sürecinde görev alan herkese şükranlarımızı sunarız.

Elinizdeki kitabın sosyal ve beşerî bilimler alanındaki araştırmalara değerli katkılar sunmasını, disiplinler arası iş birliklerini teşvik etmesini ve bilim dünyası için kalıcı bir başvuru kaynağı olmasını temenni ediyor, tüm okuyucularımıza faydalı olmasını diliyoruz.

Editörler

Prof. Dr. Ömer Solak
Erkam Küçük

Foreword

Scientific research advances through the integration of knowledge across different disciplines, opening new horizons for scholarly inquiry. The social sciences and humanities, with their dynamic structure that examines individuals, societies, and cultures from diverse perspectives, constitute one of the most significant fields contributing to this development. This volume has been prepared with the aim of fostering interdisciplinary academic interaction by bringing together original studies conducted by researchers from various universities.

The chapters included in this book cover a wide range of disciplines within the social sciences and humanities, including language, literature, theatre, folklore, folk culture, history, press history, religious studies, Sufism, educational sciences, Turkish language education, teaching Turkish as a foreign language, communication, and design. In addition, the volume incorporates contemporary and innovative approaches, such as the application of artificial intelligence to the visualization of Divan poetry, thereby bringing together classical research topics and modern scientific methodologies within a single academic framework. This diversity not only strengthens interdisciplinary collaboration but also contributes to the development of new perspectives and research directions.

The studies presented in this volume offer original contributions to their respective fields through textual analyses, theoretical discussions, cultural analyses, educational research, and practice-oriented investigations. We believe that this book will serve as a valuable reference for academics, researchers, graduate students, and all readers interested in the social sciences and humanities, while also encouraging further scholarly inquiry and contributing to the advancement of academic knowledge.

We would like to express our sincere gratitude to all contributing authors for their valuable scholarly contributions to this volume. We also extend our appreciation to the reviewers, the editorial board, and everyone involved in the publication process for their meticulous efforts and dedicated support.

We sincerely hope that this book will make a meaningful contribution to research in the social sciences and humanities, promote interdisciplinary collaboration, and serve as a lasting academic resource for the scholarly community. We trust that it will be both beneficial and inspiring to all its readers.

Editors

Prof. Dr. Ömer Solak
Erkam Küçük

Tasarım eğitiminde enformasyon tasarımı: bir veri okuryazarlığı perspektifi

*Abdurrahman Cihad Kayaduman**

Giriş

Günümüz dijitalleşme çağında, nesne ve olguların büyük ölçüde veriye dönüştüğünü söylemek mümkündür. Dijitalleştirilebilen ve dijitalleştirilemeyen unsurlar arasındaki sınırların belirsizleştiği günümüzde, temel yapısal odak, bu dijital varlıkların anlamlandırılmasına yönelik yöntemler geliştirmek haline gelmiştir. Dijitalleşen tüm süreçlerin ham maddesi "veri" olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, dijital unsurların işlenmemiş ham haline "veri", anlamlandırılmış mesaj formuna "enformasyon", özümsemiş ve yapılandırılmış enformasyona ise "bilgi (knowledge)" denilmektedir (Yılmaz, 1998).

1946 yılına dayanan ve veriyi "bilgisayar işlemlerinin gerçekleştirilebilmesini sağlayan aktarılabilir enformasyon" (*Data - Etymology, Origin & Meaning*, t.y.) olarak ele alan tanımı referans gösteren Floridi, "enformasyon anlamlı ve doğru veridir" diyerek verinin tek başına ne ifade ettiği sorusunun henüz net bir yanıt bulamadığının altını çizmektedir. Nitekim her veri enformasyon niteliği taşımayabilir; örneğin "bir müzik CD'si gigabytelarca veri içerebilir, ancak hiçbir şey hakkında enformasyon içermez" (Floridi, 2008).

Günümüzde veri ve veri okuryazarlığı

Manuel Castells, Enformasyon Çağı adlı eserinde, verinin iletilen ve örgütlenmiş biçiminin enformasyon olarak nitelendirilmesi gerektiğini savunan Porat'ın (1977) yaklaşımını benimsemekte ve literatürde "bilgi hiyerarşisi" olarak bilinen DIKW modelini desteklemektedir (Şekil 1) (Castells, 2005).

Şekil 1: DIKW Hiyerarşisi (Kayaduman, 2023)

* [Dr. Öğr. Üyesi](#) Kto Karatay Üniversitesi / İletişim Tasarımı ve Yönetimi cihadkayaduman@gmail.com

Ackoff'a (1989) göre kurumsal eğitim süreçlerinde zamanın büyük bir bölümü enformasyon aktarımına ve bu enformasyona erişim yollarına ayrılmaktadır. Buna karşın bilginin aktarılması, edinilme biçimleri ve analitik düşünme süreçlerine oldukça sınırlı bir pay ayrıldığı vurgulanmaktadır. Yazar, anlayışın (understanding) aktarımı ya da kazanılma yöntemlerine (sentetik düşünme) ise eğitimde neredeyse hiç yer verilmediğini ileri sürmektedir. Bu durumun ötesinde; veri, enformasyon, bilgi ve bilgelik gibi kavramsal ayrımların eğitim süreçlerinde nadiren sorunsallaştırılması, öğrencilerin kendi entelektüel eksikliklerinin farkında olmamalarına yol açmaktadır. Ackoff'un ifadesiyle bu bireyler, yalnızca bilmemekle kalmayıp neyi bilmediklerinin de farkında değildirler. Bilgi katmanları arasındaki bu ayrımların netleştirilememesinin günümüzde ciddi entelektüel sonuçlar doğurabileceğini belirten yazar, söz konusu kavramsal sınırların önemine dikkat çekmektedir.

Öte yandan Manovich (2019), konuya ilişkin farklı bir bağlamsal dönüşüme işaret etmektedir. Günümüz dünyasında "veri" kavramı, artık kağıt gibi geleneksel ortamlarda (medium) saklanan statik bir unsurlar bütününe değil; hesaplamalı (dijital) ekosistemde yer alan, bilgisayarlar tarafından okunabilen, dönüştürülebilen ve analiz edilebilen dinamik bir yapıyı temsil etmektedir. Dolayısıyla veri kavramını çağdaş anlamıyla doğru konumlandırabilmek; onun enformasyon ve bilgi ile olan organik bağını gözeterik doğru yönetilmesini sağlamak, ancak bu dijital bağlamın derinlemesine çözümlenmesiyle mümkündür.

Büyük veri

Tarihsel süreçte de var olan veri, insanın sınırlı işleme, depolama ve iletim kapasitesi nedeniyle geçmişte bugünkü boyutlarına ulaşamamıştır. Ancak bilgisayarların işlem gücündeki artış, internet altyapısının yaygınlaşması ve dijital teknolojilerin gündelik yaşamın merkezine yerleşmesiyle birlikte veri yönetimi kabiliyetleri yapısal bir dönüşüm geçirmiştir. Günümüzde yalnızca geleneksel yöntemlerle algılanan unsurlar değil, bireylerin dijital dünyada bıraktığı her türlü iz de kayıt altına alınarak mikro düzeyde veriye dönüştürülmektedir. Bu doğrultuda farklı formatlardaki (görsel, işitsel, metinsel vb.) yüksek hacimli veri yığınlarının anlık olarak depolanması, aktarılması ve analizi, veri kavramını kökten değiştirerek literatüre "büyük veri" (big data) teriminin kazandırılmasına zemin hazırlamıştır.

IDC'ye göre büyük veri; heterojen ve yüksek boyutlu veri yığınlarından dinamik ve hızlı bir biçimde değer yakalama, keşfetme ve analiz etme süreçleri kanalıyla ekonomik/operasyonel fayda sağlamak üzere geliştirilen yeni nesil mimari ve yazılımları ifade etmektedir. Kurum, büyük verinin çerçevesini belirli bir teknolojik araçla sınırlamak yerine, somut kullanım senaryolarının iş yükü dinamiklerine göre çizmeyi tercih etmektedir (Vesset vd., 2017). Yenilikçi teknolojilerle bilgiden değer üretme odaklı gelişen büyük veri; operasyonel optimizasyon, isabetli kararlar ve stratejik içgörüler elde etmek için ileri düzey işleme yöntemlerine gereksinim duyan büyük hacimli, hızlı ve çok çeşitli bilgi varlıklarından meydana gelir. Akıllı nesneler (IoT), sensörler, mobil uygulamalar ve sosyal mecralardan yayılan bu yeni veri akışı, ortaya çıkan devasa bilgi ortamını kontrol altında tutabilecek yeni nesil veri yönetimi stratejilerine yönelik küresel bir talep doğurmaktadır. Bu dinamik yönetim süreçleri sayesinde yapılandırılan büyük veri, sınırları ortadan kaldırarak bilginin demokratikleşmesine, kurumlar arası şeffaflığa ve sürdürülebilir bir açık veri ekosisteminin inşasına olanak tanımaktadır (Curry, 2015).

Açık veri

Büyük verinin fonksiyonel niteliğini artırarak en yüksek sosyo-ekonomik faydayı üretmesi, açık veri formatına dönüştürülmesiyle mümkündür. Küresel ölçekte hükümetlerin büyük veriyi kamusal erişime açması, hem ulusal ekonomilerin büyümesini tetiklemektedir hem de toplumsal refahı doğrudan yukarı taşımaktadır. Bu iki kavramın entegrasyonu; kamu verilerinin ticari inovasyona dönüştürülebilmesi, akademik ve bilimsel araştırmalarda veri paylaşımının yaygınlaşması, kitle kaynak (*crowdsourcing*) yöntemiyle kolektif veri havuzlarının oluşturulması veya sürdürülebilir akıllı şehir ekosistemlerinin inşa edilebilmesi gibi önemli alanların önünü açmaktadır (Gurin, 2014). Şeffaf bir veri politikası, büyük verinin bünyesinde barındırdığı potansiyel riskleri bertaraf etmede kritik bir kalkan olarak görülmektedir. Veriyi erişilebilir kılmak; verinin işlevselliğini optimize ederken, açık veri anlayışının kendi içerisinde ürettiği yenilikçi çözümler ile veri mahremiyetinin korunmasını da mümkün kılabilmektedir. Nitekim hem kamu yönetiminde hem de özel sektörde kurumsal hesap verebilirliği güvence altına alan şeffaf ve denetlenebilir bir toplumsal yapının (şeffaf toplum) zeminini hazırlayan açık veri; günümüzde sağlık hizmetleri, eğitim sektörü, finansal servisler, tarımsal faaliyetler ve iklim analizi gibi kritik alanlarda yapısal dönüşümler sağlayarak sosyo-ekonomik büyümenin ve toplumsal kalkınmanın temel dinamiklerinden biri haline gelmiştir.

Açık veri; en fazla kaynak gösterme ve aynı lisansla paylaşma şartları gözetilerek, herkes tarafından hiçbir kısıtlama olmaksızın serbestçe kullanılabilen, işlenebilen ve dağıtılabilen verilerdir. "Açık Tanım" kriterlerine göre bir verinin gerçekten açık sayılabilmesi için üç temel şartı taşıması gerekir: İlki erişilebilirliktir; veri eksiksiz bir şekilde, internet üzerinden kolayca ve değiştirilebilir bir formatta, ücretsiz bir şekilde sunulmalıdır. İkincisi yeniden kullanım ve dağıtımdır; verinin hukuki şartları, başka veri setleriyle birleştirilerek tekrar paylaşılmasına izin verilmelidir. Sonuncusu ise evrensel katılımdır; verinin kullanımında kişi, grup veya ticari/eğitimsel amaç gibi hiçbir alan ayrımcılığı yapılamaz. Tüm bu sınırların net bir şekilde çizilmesinin ve ortak bir tanımda buluşulmasının temel nedeni ise farklı sistemlerin ve veri setlerinin birbiriyle sorunsuz şekilde çalışabilmesini (birlikte çalışabilirlik) sağlamaktır (Dietrich vd., t.y.).

Günlük konuşma dilinde "açık" ifadesi, herhangi bir engel veya kısıtlama olmaksızın herkesin erişimine sunulan durumları tanımlar. Bu kavramla bütünleşen "veri" sözcüğü ise dijital ortama aktarılmış enformasyon birimlerini ifade etmektedir. Açık veri dünyasında bir verinin bu unvanı kazanabilmesi için en kritik kriterlerden biri, o verinin "makinece okunabilir" (machine-readable) bir yapıda olmasıdır. Bu özellik, verilerin bilgisayar yazılımları tarafından hiçbir insan müdahalesine gerek kalmadan otomatik olarak taranabilmesi, anlamlandırılabilmesi ve işlenebilmesi anlamına gelir. Örneğin CSV, JSON ve XML gibi formatlar bu standartlara tam uyum sağlarken; kâğıda basılmış ya da el yazısıyla üretilmiş dokümanlar dijital yapıda olmadıkları için makinece okunabilir olma özelliğini taşımazlar (Kayaduman, 2023).

Açık veri ekosisteminde öne çıkan bir diğer önemli kavram ise internet üzerindeki yapılandırılmış veri setlerini birbirine entegre eden teknolojileri ifade eden "Bağlı Açık Veri" (Linked Open Data - LOD) terimidir. Bu yaklaşımın temel amacı, verileri diğer sistemlerin en yüksek verimle ve kolayca tüketebileceği bir şeffaflıkta sunarak yeni bilgilerin keşfedilmesini,

daha güçlü hizmetlerin ve yenilikçi uygulamaların geliştirilmesini sağlamaktır. "Semantik Web" (Anlamsal Web) vizyonunun yakıtı olan bu modele giden süreç, ilk olarak 2010 yılında Tim Berners-Lee tarafından ortaya konan "5 Yıldız Modeli" ile somutlaştırılmış (Şekil 2) ve verinin ham halinden birbiriyle bağlantılı evrensel bir bilgi ağına dönüşüm basamakları tanımlanmıştır (Bauer & Kaltenböck, 2012). Bağlı Açık Veri mimarisi; yapay zekâ ve arama motorlarının verileri sadece görmesini değil, aralarındaki ilişkileri mantıksal olarak anlamlandırmasını da mümkün kılarak dağınık durumdaki verilerin konsolide edilmesine hizmet etmektedir.

Şekil 2: Tim Berners-Lee'nin 5 Yıldızlı Açık Veri Kriteri (Bauer & Kaltenböck, 2012; Kayaduman, 2023).

Veri okuryazarlığı

Veri okuryazarlığı; belirli bir amaç doğrultusunda ihtiyaç duyulan verinin saptanması, erişilmesi, işlenmesi ve analizi ile elde edilen bulgularının anlamlandırılarak güçlü bir şekilde aktarılmasını kapsayan bir beceriler bütünü şeklinde tanımlanmaktadır. Bu yaklaşım temelinde kavram; bireylerin amaca hizmet edecek doğru veriyi ayırt etme, veriyi analiz öncesinde doğrulayarak kendi bağlamı içinde konumlandırma, doğru analitik yöntemleri seçip hayata geçirme, analiz sonuçlarından stratejik çıkarımlar yapma ve verilere dayalı bir iletişim dili geliştirme gibi kritik yetkinlikleri kazanmasını sağlar (Alarcón vd., 2026).

Öte yandan, veri okuryazarlığının akademik tanımları ile gerçek hayattaki beklentiler arasında belirli uyumsuzlukların olduğu ortaya konulmuştur. Buna göre yetkinlik temelli bu tanımların; çeşitli dijital endüstriler veya geleneksel sektörlerdeki spesifik iş rollerinin dinamiklerine göre değişkenlik gösterdiği dikkate değer bir bulgudur (Chadoosi vd., 2023).

Veri okuryazarlığı kavramını sağlam bir temele oturtmak, öncelikle açık veri ve açık yönetim ekosisteminde kökleşmiş bazı yapısal yanlışların deşifre edilmesini gerektirir. Politika yapıcılar ve kurumlar, kamusal verileri erişime açmanın toplumsal kalkınma için tek başına yeterli olduğunu varsaysa da literatür bu iyimser yaklaşımın arkasındaki altı temel miti göz önüne sermektedir. Bu doğrultuda; verilerin yayınlanmasının otomatik olarak toplumsal fayda doğuracağı inancı, tüm bilgilerin kısıtlamasız şekilde kamuya açılması gerektiği düşüncesi ve sürecin sadece teknik bir veri yayınlama işleminden ibaret olduğu yanlışlığı ilk üç önemli miti oluşturmaktadır. Bunlara ek olarak, her vatandaşın bu verilere doğrudan erişip anlamlandırabileceği varsayımı ile açık verinin kendiliğinden şeffaf ve katılımcı bir devlet modeli yaratacağı iddiası da uygulamada karşılığı olmayan diğer iki mit olarak öne

çıkmaktadır. Ancak tüm bunların ötesinde, toplumun ham verilere karşı doğal bir merak ve işleme motivasyonu taşıdığını ileri süren "açık verinin yeniden kullanımına yönelik kamuoyu ilgisi miti", veri odaklı dönüşümün önündeki en görünmez engeli teşkil etmektedir. Sıradan bireylerin teoride destekledikleri açık veri projelerine iş uygulamaya geldiğinde katılım göstermemesi, toplumun ham veriyi toplayıp anlamlandırarak temel becerilerden, yani veri okuryazarlığından yoksun olmasından kaynaklanmaktadır; bu durum veri okuryazarlığı eğitimi açık devlet hedeflerinin merkezine yerleştirmektedir (Hellberg & Hedström, 2015).

Verinin anlam kazanarak enformasyon niteliği taşıması, bir başka ifadeyle soyut ve ham girdilerin karar alma mekanizmalarını besleyecek anlamlı çıktılara evrilmesi, veri okuryazarlığı eğitimlerinin ontolojik varlık sebebini ve temel yapı taşı oluşturur. Söz konusu dönüştürme becerisi, veri okuryazarlığı müfredatının merkez eksenine yerleşerek bireylerin veriyi bilgiye dönüştürme yetkinliği kazanmasını hedeflemektedir. Enformasyon tasarımı ise bu bağlamda, bilginin farklı türlerini göz önünde bulunduran; veriden ya da enformasyonun kendisinden anlamlı olanı görünür kılma girişimini ifade eden ve tasarım eğitiminin ayrılmaz bir parçası olması gereken kritik bir disiplindir.

Enformasyon tasarımı

Veriyi anlamlandırma ya da verinin içindeki anlamı görünür kılma çabaları (veri görselleştirme yöntemleri bunun en bilinen örneğidir) enformasyon tasarımı kavramı çerçevesinde değerlendirilmektedir. Uluslararası Enformasyon Tasarımı Enstitüsü'ne (IIID) göre enformasyon tasarımcıları; karmaşık iletişim sorunlarını çözmek ve insan yaşamının her alanını iyileştirmek amacıyla yaratıcılık ile tasarım düşüncesini bir arada kullanmaktadır. Enstitü, enformasyon tasarımının uygulama alanlarını şu şekilde sınıflandırmaktadır: Yön bulmayı kolaylaştıran tabela, harita ve zaman çizelgesi tasarımları; alışveriş süreçlerinde bilinçli karar almayı ve ürünlerin doğru kullanımını destekleyen katalog ve kullanım kılavuzu tasarımları; vergi ödeme gibi resmi işlemlerde bireylerin sistemi anlamasına yardımcı olan rehber ve form tasarımları; veri yoğunluklu karmaşık yapıları görünür kılan veri görselleştirme ve infografik tasarımları; bilgiye hızlı ve doğru biçimde erişimi sağlayan kitap ve web sitesi tasarımları; yasa, yönetmelik ve sözleşmeler gibi karmaşık hukuki metinleri anlaşılır kılan sözleşme ve hak rehberi tasarımları; son olarak sağlık sistemlerini ve kamu yararına yönelik bilgileri erişilebilir hale getiren sağlık ve ilaç bilgisi tasarımları (IIID, t.y.).

Hurlburt (1981), enformasyon tasarımını tanımlarken onun "ikna amacı gütmeyen" yönünün ayırt edici bir nitelik olduğunu vurgulamaktadır. Mok ise enformasyona bağlam ve anlam kazandırmanın amaçlandığını belirtirken; Pettersson (2007), köklerini grafik tasarımdan, eğitim-öğretimden, mimarlık ve mühendislikten alan enformasyon tasarımının, hedef kitlenin bilgi gereksinimlerine yanıt vermek adına bir iletinin özünü, üslubunu ve biçimini çözümleme, planlama, aktarma ve anlamlandırma süreçlerini kapsadığını ileri sürmektedir. Pettersson'a göre başarılı bir enformasyon tasarımı hem estetik hem bütçesel hem de ergonomik beklentilere yanıt vermelidir. Bir enformasyon tasarımcısı; verileri bir grafik, tablo, metin veya harita üzerinde anlamlı enformasyona dönüştürmek amacıyla onları organize etme, yapılandırma ve sunma yetkinliğine sahiptir (Pettersson, 2007).

Enformasyon tasarımı genellikle grafik tasarım ve iletişim tasarımı disiplinleri içerisinde ele alınan bir konu olarak görülmektedir; ancak enformasyon tasarımını yalnızca grafik tasarım

dünyasının dinamikleri ve terimleriyle tanımlamak birtakım metodolojik sorunları beraberinde getirebilir. Günümüzde bu alandaki hızlı teknolojik dönüşümleri ve medya ekosistemindeki değişimleri sadece grafik tasarımcıların perspektifinden takip etmek artık mümkün değildir.

Bu durum, farklı disiplinlerle yürütülen akademik veya profesyonel çalışmalarda iletişim kopukluklarına yol açabilir. Dolayısıyla hem grafik tasarımcıların hem de enformasyon süreçleriyle ilgilenen diğer uzmanların ortak bir dil geliştirmesi ve birbirlerinin yaklaşımlarını doğru anlaması bir zorunluluk haline gelmiştir. Enformasyon tasarımı yazınında alanla ilgili öne çıkan bazı kavramlar şunlardır: veri görselleştirme, sanatsal veri görselleştirme, enformasyon görselleştirme, bilimsel veri görselleştirme, eğitici görselleştirme, istatistiksel görselleştirme, etkileşimli görselleştirme, ağ görselleştirmesi, coğrafi görselleştirme, yönlendirme tasarımı ve infografik.

Sonuç

Dijitalleşmenin hızla derinleştiği çağımızda veri, toplumsal ve bireysel yaşamın her alanına nüfuz etmiş; ancak bu yoğunluk beraberinde ciddi bir okuryazarlık açığını da gündeme getirmiştir. Veri, enformasyon ve bilgi arasındaki hiyerarşik ilişkinin tam olarak kavranamaması, bireylerin ham veriden anlamlı sonuçlar türetme kapasitesini kısıtlamaktadır. Büyük veri ve açık veri ekosistemlerinin sunduğu olanaklara karşın bu kapasite eksikliği, söz konusu kaynakların toplumsal faydayı optimize edecek şekilde dönüştürülmesinin önünde yapısal bir engel oluşturmaktadır. Nitekim açık verinin yeniden kullanımına yönelik kamusal ilginin zayıf kalması, toplumun ham veriyi anlamlandırmak için gereken temel becerilerden, yani veri okuryazarlığından yoksun olmasından kaynaklanmaktadır. Enformasyon tasarımı, bu veri okuryazarlığı açığını kapatmada kritik bir köprü işlevi üstlenmektedir. Soyut ve karmaşık veri yığınlarını görsel, anlaşılır ve eyleme dönüştürülebilir enformasyona dönüştürme potansiyeliyle enformasyon tasarımı; yalnızca teknik bir beceri değil, aynı zamanda toplumsal bir iletişim pratiği olarak konumlandırılmalıdır. Pettersson'ın da vurguladığı üzere nitelikli bir enformasyon tasarımı, estetik ve ergonomik beklentileri eş zamanlı karşılayarak bilgiye erişimi demokratikleştirmekte; bu yönüyle veri okuryazarlığının yaygınlaştırılmasında vazgeçilmez bir enstrüman haline gelmektedir.

Bu bağlamda tasarım eğitiminin enformasyon tasarımı perspektifini yeterince içselleştirmesi bir tercih olmaktan çıkıp bir zorunluluk haline gelmektedir. Veri kavramının çağdaş boyutlarını, büyük ve açık veri ekosisteminin dinamiklerini ve veri okuryazarlığının gerekliliklerini kavrayan tasarımcılar, toplumun veriyle kurduğu ilişkiyi köklü biçimde dönüştürme potansiyeline sahiptir. Sonuç olarak enformasyon tasarımı, disiplinlerarası niteliği ve geniş uygulama yelpazesıyla tasarım eğitiminin kurucu bir parçası olmalı; geleceğin tasarımcıları yalnızca görsel formlar değil, aynı zamanda anlamlı bir dünya inşa etmek üzere donanımlı biçimde yetiştirilmelidir.

Kaynakça

- Ackoff, R. L. (1989). From data to wisdom. *Journal of applied systems analysis*, 16(1), 3-9.
- Alarcón, A., De Ramón, J., Ginieis, M., & Andraszak, J. (2026). Data literacy in the labor market: A systematic review. *Humanities and Social Sciences Communications*, 13(1), 506. <https://doi.org/10.1057/s41599-026-06824-w>
- Bauer, F., & Kaltenböck, M. (2012). *Linked open data: The essentials : a quick start guide for decision makers*. Edition mono/monochrom.
- Castells, M. (2005). *Enformasyon çağı: Ekonomi, toplum ve kültür*. Bilgi Üniversitesi.
- Curry, E. (2015). (PDF) The Big Data Value Chain: Definitions, Concepts, and Theoretical Approaches. İçinde *New Horizons for a Data-Driven Economy: A Roadmap for Usage and Exploitation of Big Data in Europe*. Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-21569-3_3 (Yayınlanan asıl eser 2015)
- Data – Etymology, Origin & Meaning*. (t.y.). Etymonline. Geliş tarihi 16 Mayıs 2026, gönderen <https://www.etymonline.com/word/data>
- Dietrich, D., Gray, J., McNamara, T., Poikola, A., Pollock, R., Tait, J., & Zijlstra, T. (t.y.). *What is Open Data?* OpenDataHandbook. Geliş tarihi 17 Mayıs 2026, gönderen <https://opendatahandbook.org/guide/en/what-is-open-data/>
- Floridi, L. (2008). Data. İçinde W. A. Darity (Ed.), *International Encyclopedia of the Social Sciences*. Macmillan. <https://philarchive.org/rec/FLOD-2>
- Ghodoosi, B., Torrisi-Steele, G., West, T., & Li, Q. (2023). An Exploration of the Definition of Data Literacy in the Academic and Public Domains: *International Journal of Adult Education and Technology*, 14(1), 1-16. <https://doi.org/10.4018/IJAET.325218>
- Gurin, J. (2014). Big data and open data: How open will the future be. *ISJLP*, 10, 691.
- Hellberg, A.-S., & Hedström, K. (2015). The story of the sixth myth of open data and open government. *Transforming Government: People, Process and Policy*, 9(1), 35-51. <https://doi.org/10.1108/TG-04-2014-0013>
- Information Design*. (t.y.). Geliş tarihi 16 Mayıs 2026, gönderen <https://www.iiid.net/about/information-design/>
- Kayaduman, A. C. (2023). *Kitlesel Kaynaklı Veri Haritalama Projeleri Ve Afet Yönetimi Açısından Türkiye’de Uygulanabilirliğinin Değerlendirilmesi [Doktora Tezi]*. Anadolu Üniversitesi.
- Manovich, L. (2019). Data. İçinde *Critical Terms in Futures Studies*. Palgrave Macmillan. https://doi.org/https://doi.org/10.1007/978-3-030-28987-4_10
- Pettersson, R. (2007). *Information Design – It Depends*.
- Porat, M. U. (1977). *The Information Economy: Definition and Measurement*. Office of Telecommunications (DOC) , Washington, D.C.
- Vesset, D., Gopal, C., Schubmehl, D., Olofson, C. W., Bond, S., Fleming, M., Solinger, C., Schwenk, H., Carnelley, P., & Chua, C. K. (2017). *IDC’s Worldwide Big Data and Analytics Software Taxonomy, 2017*.
- Yılmaz, B. (1998). Bilgi toplumu: Eleştirel bir yaklaşım. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 15(1), 147-158.

Edebiyat, Dil ve Eğitim Araştırmalarında Yeni Perspektifler

yaz

yayınları

YAZ Yayınları

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3

İscehisar / AFYONKARAHİSAR

Tel : (0 531) 880 92 99

yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com

ISBN: 978-625-8926-44-6

9

786258

926446